

⁷ Acordul fr. *maille*, monedă de o jumătate de dinar Tornez, cu port. *mealha*, monedă de aramă de aceeași valoare, arată un fapt posterior, probabil: o încercare de unificare a ei pe piața monetară dominată de „Lombardi“ cari vor fi dus în acele părți *medaglia* lor de o jumătate de dinar.

franc. **ruse** „șiretenie < **rûsa** (althochdeutsch) germ. „Reuse“ (Kluge, *Etym.*, s. *Wb. Reuse*).

Acest termen din viața pescărească poate explica mai bine decât bazele propuse până acum (v. *REW recusare*, 7164 *refusare*) dezvoltarea semantică printr'o lărgire de sens de la particular la general, de la întrebunțarea figurată de „Reuse“, „măestrie“, mijloc de atras și prins peștele, la acela de „mijloc ingenios“, „cursă“, pentru a surprinde sau a face să cadă în ea o persoană. Posibilitatea întrebunțării figurate e cuprinsă și se simte în pasagiul: *pisces aliqua arte sive retibus sive hamo seu neste quod vulgariter riusam vocant capi possint* (Mon. Germ. hist. Diplom. II, 555. 10; a. 994, Frankfurt pe Main), cum arată în chip evident paralelismul cu „arte“, „a retibus“, „hamo“, „neste“.

G. D. Serra.

VII.

parhă, parhal.

La etimologia dată de dl. V. Bogrea în DR. I. 338 aş adăogă că *parach* e întrebuințat și în graiul Evreilor germani cu înțelesul de „parvenit“, adecă „om ridicat de jos și dorind să ascundă originea sa“. În limba polonă cuvântul e împrumutat din cea ebreă: *פֶּאַךְ* „a îmboboci, a înflori“ (Günther, *Die deutsche Gaunerspr.*, p. 20.

Leo Spitzer.

VIII.

asturcan.

Inseamnă, la Șincai și Gane, „o speță de cai“, având variantele: *astrucan* și *asturcon* (v. Dicționarul Academiei s. v.).

Originea cuvântului e foarte transparentă: e vorba de calul de *Asturia* (provincie nordică a Spaniei, vestită prin rasa de cai viguroși ce crește), *asturco dextrarius* (ab Astur, pro gente: quia apud illam gentem huiusmodi equi abundant), *asturco*, 'equus-

ambulator' (Du Cange, s. v.), despre care v. Plinius, *Naturalis Historia*, VIII, 166: „In eadem Hispania Gallaica gens est et Asturica. Equini generis his sunt, quos celdones [s. thieldones; cf. J. Brüch, *Sech, Zelten, Mantel*, în „Zeitschr. f. rom. Philologie“, XLI, p. 15 sq.] vocamus. minore forma appellatos *asturcones*, — un pendant al cunoscutului fr. *autour*, „o speță de șoim“, prov. *austor*, sp. *azor* (acesta e numele de câne *Azor*, „Șoimu“, de la noi), ml. *austorius*, *asturgius*, *asturco*, *asturcus*, etc. (cf. Littré, s. v.).

belengher.

E numele dâmbovician al *cos'reiului*, *bălurului*, *Sorghum halpense*, Sorgho d' Alep, Herbe-de-Guinée, Mohrenhirse (cf. *Panicum crus galli*, *iarbă-bărboasă* s. *ghimpoasă*, *mohor*, *mohor-gros*): Panțu, *ad loc.*

Poate, totuși, identic cu țig. *pelengero* 'Erdapfel' (din *pelo* 'Hode', după Miklosich, *Mundarten u. Wanderungen d. Zigeuner*, în „Memoriile Acad. din Viena“, XXX, pp. 450, 455). Legătura cu ung. *pelengér*, din care rom.-dial. (*ș*)*pelin.gher(iu)*, „potence“ (v. Lex. Bud.), pare exclusă.

Ca o confirmare a etimologiei țigănești, putem însă cită — și cazul e din cele mai interesante! — pasagiul: „țangăr, mangăr [= *mang r* „ban“?], na *cartof*, tu aftò [= τὸ αὐτὸ mai curând decât *καθαυτό!*] *belengher* buf!“ din recitativul copilăresc analizat aici (I, 282), a cărui origine țigăneasă este, astfel, dovedită.

bertelie.

Lex. Bud. îl consemnează (p. 53), cu sensul de 'limbus fasciae braccalis, der Hosenbandelsaum'.

Dicț. Acad. îl reduce la *betelle*, „ourlet (à la ceinture d'un vêtement, repli, poignet, col, liséré, lisière, ceinture“, de la *bete*, *bată*: „derivat din *bată* printr'un sufix neclar“.

Cuvântul pare identic cu it. *bertelle*, „due strisce per lo più di passamano per tener sui calzoni; cigne, stracche“ (Rigutini-Fanfanni-Tommaseo), deci cu fr. *bretelle*, courroie pour porter un fardeau, un fusil; tissu de fil, de soie, etc., pour

soutenir le pantalon“, pe care Schüchardt (Ztschr. f. rom. Philologie, XXV, 347) îl derivă din v-germ. *brittil*, „Zügel“, — spre deosebire de *bretelle*, „filet pour prendre les chiens de mer“, recte: „chien de mer“ însuși, care ar însemna originar: „Bretonin“ (cf. gasc. *breto*).

bobletic.

‘Om prostit’ (Șezătoarea, II, 2), ‘om moale, prostit, plictisit, trudit’ (*ibid.*, V, 3s), ‘prostănac, care n’are nici un Dumnezeu’ (Pamfile, *Crăciunul*, 238), ‘fără vlagă, molău’ (*ibid.*, p. 2), ‘moale, molatec, greoiu, neputincios’ (cf. Dicț. Acad., s. v. *boblet*).

Balbaticus din *balbus* (Cihac, I, 26), **băbuletic* (Pascu, în „Revue de dialectologie romane“, II, 78), *goglează* (Scriban, în „Arhiva“ din Iași) merg unul mai rău decât altul.

După noi, *bobletic* se explică simplu ca o alterare populară — de felul unui *pedepsie* = epilepsie sau *dropică* = hidropizie — din neologismul *apoplectic* = gr. ἀποπληκτος, ἀποληκτικός, „qui laborat apoplexia, percussus, attonitus, insanus, amens, vesanus, stupidus, stolidus“ (Stephanus), din același radical cu *plicticos* (ngr. πληκτικός).

Sensul e, în adevăr, acela de „om în stare de prostrație, din cauza oboselii excesive, sau din altă cauză organică“ (deci având un substrat patologic); iar, cât pentru partea formală, metamorfoza poate fi justificată, — dacă mai are nevoie, — punct cu punct: ἀποπλήκτω pro ἀποπλήκτω există și în grecește (cf. it. *apoplettico*); — apocopa lui *a-* și prefacerea lui *-p-* în *-b-* ne întimpină în atâtea cazuri: rom.-dial. *potică* (cf. și fr. *boutique*, sp. *bodega*) față cu gr.-lat. *apotheca*, „Apotheke“, rom. *bobotează* = **păbotează* (din *apă-botează*), rom.-dial. *Bobreajăn* = Preobrajenie (Codin, *O seamă de cuvinte*, p. 10), *bechet* = pichet (cf. Anuarul de Geografie, II, p. 111), — acesta și ca n. topic, geografic, asemenea cu *Bodron* = *podron*, *podrum*, „beciu, pivniță“, din sârb. *podrum*, idem = gr. ὑπόδρομος (cf. Șăineanu, *Infl. or.*, I, p. LXXXIV).

P. S. — În legătură cu gr. ἀρτεμιδόβλητος, σεληνόβλητος, „zănatic“ (*dianaticus*), „lunatic“ (la Păcală, *Monogr. com. Rășinari*, 140: *leonatic*, „spulberat, exaltat“), credem nimerit să amintim versurile din Psalt, lui Dosofteiu (Ps. 120):

„Nice luna te-a păli-te
Noaptea cu lucruri herbinte“.

cardarmă.

În balada „Vișina“ din colecția Păsculescu (p. 208), „unzarul“ (hânsarul) care „aruncă“ n „cocioară“ pe pârcălab, spune cătră însoțitorii săi:

— Ridicați voi moțurile
Și bateți cu biciurile.
Bateți cu ale de cureă,
Să curgă părul cu pielea,
Să mă uit pe *cardarmale*,
Să văd din obezi ieșind vâlvare.

E sârb *kaldrma*, „Heerstrasse, Pflaster“ = turc. *kaldyrym*, „pavé, chaussée“, rom. *caldarâm* (cf. Șăineanu, *Infl. or.*, II¹, 81); cf. și n. topic *Kaldrma* (byz. *κάλδος δρόμος*), între Niș și băile de la Banja, de asemenea „ein türkischer Reitsteg, d. h. Pflaster“ (Jireček, *Die Heerstrasse von Belgrad nach Constantinopel*, p. 20, n. 20): de drumul spre Stambul e vorba acolo.

Explicația ca 'roată de car și de căruță', dată de autorul colecției după înțeles — sau, mai bine, după neînțeles —, are aceiași valoare, ca atâtea altele: *dangalale*, „decoruri, zorzoane: Dangalale pe supt poale [= foale: e vorba de un cal!“ (Păsculescu, p. 334), e, în realitate, *dungale* (amplificat supt influența ritmului și a analogiei cu *albatale*), din *dongă* = alb. *dange*, „Bauch, Wanst“, *dangal*, „Dickwanst“, sl. *danka*, „Mästdarm“ (G. Meyer), sau turc. *damga, damka*, „semnul fierului la vite, înfierarea“ (Șăineanu, o. c., p. 154). — O modificare pricinuită de ritm e, foarte probabil, și acel *gurmire* din versul: „Arară Joile toate vâile, Vinerile — *gurmirele*“ (Păsculescu, p. 32), de fapt: *grumurile*, pl. din *grum*, „movilă, deal“; iar *haramn*, „codru nestrăbătut care-ți inspiră groază“ (*ibid.* p. 345), e: *harmn* = *h'orman*, „pădure“. — *Salamangea* = *șamalagea*, „aiagă de Șam“ (p. 375; cf. Dacoromania, I, 289), are un prototip și mai asemănător în s.-cr. *šalamadža*, „Damast“ (Filipović, p. 471).

chii.

‘Măciucă’ (în Glosariul ms. al lui Iord. Golescu; după extrasele d-lui Kirileanu).

E rus. *kij*, „Stock“, din care și: *achiu* (v. Dicț. Ac.).

chimă.

„Iei, da ce răcoare-i aici, *chima* râului pe malul pârăului, îmi vine să nu mai ies afară!“

Citând acest loc din „Harap-Alb“ al lui Creangă, d. Philippide scrie (*Principii de istoria limbii*, I, 138): „Este vorba de fundul unei fântâni. Aceste vorbe sânt izolate: *cîma* nici nu se mai aude altfel decât în raportul de mai sus. *cîma* este = $\kappa\upsilon\mu\alpha$, râului = râului, adecă ‘valul râului pe malul pârăului’, te răcorești în fundul fântâni; ca atunci când ai sta pe malul unui pârâu și ar aburi vântul despre valuri, *râului* pentru *râului* a căpătat această formă din cauza ritmului, pentru a se potrivi cu *pârăului*“.

Mai întâiu observăm că expresia din Creangă (semnalată și la Zanne, *Prov. Românilor*, VI, 511) se întâmpină în Glosariul ms. al lui Golescu (f. 52), supt forma de înjurătură trivială: „o, f...-i *chi-na!*“ și cu explicația: „se zice la lucruri de mirare“ (ca atare ar putea fi privit, cred, și obscurul *chinea*, „cu sens de exclamare: *chinea* bată-l mamă-sa!“ din Păsculescu, p. 330).

Apoi, vocabulariul românesc cunoaște un *chimă*, „germe; Keim; colț, făt, progenitură“ (= ngr. $\kappa\upsilon\eta\mu\alpha$, idem), pe care Lex. Bud. îl confundă cu *chimă*, „menion“ = germ. *Kinn*), — și înțelesul de „germenul, odrasla râului = Dracul“ (cf. și *Sfântăniță*, „Dracul din fântâna“) s’ar potrivi foarte bine.

Adăugăm că *Chimița*, numele dracului, nu e un deminutiv din *chima*, ci — după cum se știe — numele unui personajiu bucureștean vestit prin »drăciile« sale.

ciuvaniu.

„O *alfă* (dărab de lemn de trupină scobită [= albie!]), în care se frământă pâne“ (Liuba-Iana *Maidan*, p. 99, unde, din greșală de tipar, e scris: *ciuvanin*). — «Troaca în care spală haine, săpunesc» (Viciu, *Glosar*, p. 32). — Variantă: *șuvan* (comunicat de d. C. Daicovici, originar din Căvâran, în Bănat).

Baza cuvântului e același vsl.-bis. чѣванъ $\xi\acute{\epsilon}\sigma\tau\eta\varsigma$ sextarius (Miklosich), čavanz , „cupa, wanne, kufe, vas aquarium ligneum, eine hölzerne wasserkanne“, care se reflectă în pol. *dzban*, rut.

zbanok, sârb. *džban*, ung *csobány*, idem, etc. (cf. Gombocz-Melich, s. v.)¹.

Dialectul mr. îl are, de asemenea: *ciuvaniu*, „vas ordinar de pământ, țucal“ (Dalametra); cf. *ciubana*, „lingură mare de lemn, găvan, polonic“ (*ibid.*).

draghicame(a).

Cuvântul corespunde, în Psaltirea Hurmuzaki, lui *paziia*, «topaz» (v. mai jos), din Ps. Șcheiană (ed. Candrea, II, p. 262).

Originea lui a rămas o taină pentru filologii noștri (cf. Pascu, *Istoria literaturii și limbii române din secolul XVI*, p. 68), deși ea e foarte clară: vsl. *ДРАГН-КАМЪИ* sau *ДРАГН-КАМЕН*, «piatră scumpă» (cf. s.-cr. *dragi-kamen*, *drago-kamenje*, ung. *drágakő*, idem).

Denazalizarea desinenței, — dacă nu e la mijloc o transcripție greșită, — se explică, fie printr'o formă *kamenija*, analogă aceleia din care s'a explicat n. topic mr. *Kamja* = *Camia* (v. Weigand, XXI.—XXV. Jahresbericht, p. 64), fie prin alipirea la grupa colectivelor în *-ame* (v. Pascu, *Sufixele românești*, p. 13, unde e de adaus, între altele: *văcărămă* și *porcărămă*, «ocol, loc circular ocolind satul și lăsat pentru pășunatul vitelor și pentru porci», din Vâlsan-Giuglea, *Românii din Serbia*, — extras din „Anuarul de Antropogeografie și Geografie“, II, — p. 21).

Pentru răspândirea lui *Camen(a)* în toponomastica dr., v. Marele Dicț. Geogr., II, pp. 159—60 și IV, pp. 693—719 (*Piatra*, cu derivatele). — Nume vechi, de cancelarie slavonă sau ungurească, cum e sl. *Koročjunov kamen* (v. Archiv für sl. Philologie IX, p. 527) sau ung. *Karácson-kő* (V. A.-Ureche, *Codex Bandinus*, p. 60; I. Bogdan, *Doc. lui Ștefan-cel-Mare*, II, 138), sânt copii efemere ale originalului rom. *Piatra-lui-Crăciun*, *Piatra-Neamț* de astăzi, iar un „Gura *Camenitei*“ pentru «*Piua-Petrei*» (nu: *Pietrii*, cum scrie d. N. A. Constantinescu, *Cetatea Giurgiu*, p. 12), dacă identificarea este exactă, a rezultat din confundarea lui *Petrei* gen. de la *Petre* (ca: Duminica *Tomei*, ocaua *Cuzei*, Dealul *Spirei*), cu *pietrei*, gen. de la *piatra*, deși, de fapt, sl. *Kamen*, ca n. de pers., traducând pe *Petru*, se întrebuintează, împreună cu sinon. *Stenco*, din *stana* (ca n. armenesc, la N. Iorga

¹ *Cioiu*, „un mic vas de lemn, ca 1/2 căpceă, cam 1 dcl. Forma lui e ca un tăieriu cu coadă de lemn“ (Viciu, *ibid.*, p. 30), e, evident: *actioiu* = vas de *actioaie* (v. Dicț. Acad., supt acesta din urmă, unde se înregistrează și variantele: *cioaie*, *cihoaiie*).

Stud și doc., VI, 74): aceeași nesiguranță transpare din șovăirea între (*hetreni* = *letreni* și *Petr ștr.* la Bogdan, *o. c.*, p. 552. — În schimb un „K trosty” = (*hetrosu* (Pietrosul), sat transnistrian (v. Bogdan, p. 564), nu dă loc la nici o controversă: numele românesc nu s'a substituit acolo niciunii *kamen* rusesc (Asupra toponimicelor derivate din acesta, v. de altfel Miklosich, *Die slavisch-her Ortsnamen aus Appellativ n.*, II, no. 195).

Relativ la apelativul vr. *camână*, „piatră de ceară, lapis, sl. *kamen ot vaskū*”, v., pe lângă Tiktin: N. Iorga, *Negoțul și și meșșugurile*, p. 228; iar privitor la derivatul *cămineț*, „o piatră taiată în patru dungii, pusă dealungul păretelui, cât ține vatra focului, ca să nu se aprindă păretele (de lemn)”. Viciu, p. 25, cf. și Codin, *O seamă de cuvinte*, p. 13: cuvântul e, firește, altul de cât *cămineț*, „sobă”, pentru care v. Tiktin și Dicț. Acad.

ielcheme.

„Pânze (la corabie)”: Giuglea-Vâlsan, *De la Români din Serbia*, p. 392 (Glosar; cf. p. 30 („Dascălă Pascălă”):

Pe al ostrov de Marea,
Pe-ale ostrovele,
Fuge, vere, fuge
Mică corabioară,
Cinzăci de *ielcheme*,
Cinzăci de catarge...

E turc. *ielken*, „voile d'un navire” (Kieffer-Bianchi, II, 1279), din *iel*, „vânt”. — analog sinonimului vsl. *vitrilo* = germ. *Wetter* (cf. *Witterung* și ruten. *viter* „vânt”), din care rom. *vetrilă* și, prin contaminație cu *vânt*, *vântrele*.

paziia.

Candrea (Ps. Șcheiană, II, p. 452) glosează: „o piatră prețioasă, topaz(?)”, iar Pas u *Istoria lit. și limbii române*, I, p. 91) numără încă un element „obscur”.

E totuși clar și sigur, că acest *paziie*¹ nu e decât o corupere din gr. *τοπάζιον* versiunea slavă corespunzătoare are: *ТѢМНА-НАШЕ*, analiza în: *τὸ πάζιον*, de unde pl. regulat: (*τὰ πάζια*.

¹ Care, evident, nu are a face cu omonimul serb. *pazija*, alb. *pazi*, ngr *παζιά, παζιά*, „bette, poirée” = turc. *pazy*, „Bete, Beisskohl” (Miklosich, *Die türk. Elem.*, s. v.).

Astfel de interpretări ca articol ale silabei inițiale sânt fenomene cunoscute în toate limbile: arab. *Iskender* în acest chip a rezultat din 'Αλέξανδρος. *Alexander*, înțeles ca: *Al-Iskender*¹; bizantinul μούλτος = lat. *tumultus*, prins ca τὸ μούλτος²; rom. *buric* = **umburic* (< lat. *umbilicus*), simțit ca *un buric*, sau — ca să adăugim un exemplu nou — *hrisov* = *hrisovul* (gr. χρυσόβουλλον), în care finalul *-ul* a fost considerat ca articol, și ca atare, omis în forma „nearticulată”³.

safi.

În expresia: „numai *safi* = absolut numai, numai sadea” (N. I. Dumitrașcu-Reny, *De pe Borcea*, — texte de literatură populară —, ms.).

E turc.-arab. *safi*, „clear, limpid, free from turbidity; pure, free from admixture, alloy or adulteration, mere” (Redhouse, p. 1159), — sinonim al turcismelor *sadea* și *salt* (acesta din urmă și'n Eminescu, *Opere complete*, Iași 1914, p. 601, neînțeles de editori) în dr., iar, în megl., al lui *saldi*, „numai” (Papahagi, *Megleno-Români*, II, 113); cf. și mr. *schet*, „simplu, curat, sinon. *sadeie*” (Dalametra) = ngr. σκέτος, din it. *schietto*, idem (G. Meyer, *Ngr. Stud.*, IV, 82).

sâmbe(a).

Într'o scrisoare românească din Bucovina, adresată la Rădăuți, în 1800, către fiica Vornicului Mihalachi Sturza. Parascchiva, văduva „răpuzatului Banu Iamandi” (N. Iorga, *Boieri și răzeși în Bucovina și Basarabia în cele dintâi decenii după anexare*,

¹ *Schender* (cf. *Scanderbeg*) e și nume topic, în Constanța.

² Un caz analog, în ed. de Bonn a Porphyrogenetului (*de adm. imp.*), unde (τὸ) Ταμιάτρχα (vsl. *Tmutorokanz*, actualul *Taman*) de la p. 101, 7 apare, peste tot, ca: τὰ Μάτρχα (de unde *Matercha*, *Matrica* din hărțile italiene). — Fenomenul invers s'a petrecut în ed. lui Chalcocondylas (Bonn, p. 253), unde τὸ Σιβίνιον (*Sibiul*) din text a devenit, prin grația traducătorului în latinește: «Tosibinium»! — Același lucru s'a întâmplat cu porecla *Tutufeke* dintr'un cântec popular (Teodorescu, p. 337) — τὸ ντουφέκι sau τοῦ τουφέκι („Pușcă”, „al lui Pușcă”); ori *Tufeci*? — În *filaliu*, „țesătură foarte fină” = turc. *filali*, idem, din *Tafilalet*, numele orașului marocan unde se fabrică (cf. Șăineanu, *Infl. or.*, II¹, 171). avem o paralelă instructivă și din alt punct de vedere: în cântecul popular, acest cuvânt apare ca *filalea*, pe care cutare culegător îl înțelege, — ca și poporul — în legătură cu *lalea(ua)*, ca „o plantă” (v. Păsculescu, p. 339). —

³ Poate și șocodom, „bâlcu” (Iorga, *Ist. Rom. Ard.*, I, 303) = *șocodolom* (ung. *sokodalom*); **șocodomol*, interpretat ca *șocodom-ul*.

p. 54), Armeanul Axântii Şimonovičŭ din Lănţeşti cere „o mărturie întărită prinŭ Aghenţia Austrii, o mărturie prinŭ care să fie lucru doveditŭ cumŭ că cocoana *sămtulŭ simbe* (*sic*) estă soţul a răpuzatului Toma Iamandi, cum şi coconaşii toţ trii din trupulŭ ai cuconului şi ai cocoani . . .“

Enigmatica expresie *sămtulŭ simbe* e atestată în Lex. Bud., p. 643, precum urmează:

„*Simbe*, *szambe*, formula adfirmandi: certe, procerto, indubie: igazán. kétség kivül, bizonyosan: sicher, gewiss, zuverlässig. *Nota*: Aquestă formulă a întăririi se intrebuintează în graiul de comun şi. întru aquesta tipu: *simbenu*, sêu *sântulu simbeanu*“.

Şi mai bogate lămuriri se dau la Frâncu-Candrea (*Moşii*, p. 114):

„Între probele cu jurământ, pe la poalele munţilor şi pe Crişul-Alb, cea mai de căpetenie eră formula sacramentală care în totdeauna se începeă astfel: *Sâmbea lui Sâmbe*; *Sânt Sâmbea*; *Sânt Sâmbeni*; *Sânt Sâmbenii*. La un asemenea jurământ am asistat în persoană la 1857 în comuna Bănic. În vorbire de asemenea se aude foarte des acel jurământ, având aceiaşi putere afirmativă, ca şi *de bună-seamă, crede-mă, zo, zic zo şi lui dumnezo*“.

Ca *Sâmbea*, ori *Sâmbea lui Simbeanu*, „formă de confirmare, de jurământ“, locuţiunea e consemnată şi în Chestionariul lui N. Densuşianu din „Revista critică-literară“, III, 209.

Aron Densuşianu (*Cercetări literare*, p. 104) descoperise în această formulă pe străvechiul *Semo Sancus*, şi însuşi Meyer-Lübke vedeă în *Simbea* un reflex al ml. (byz.) *Sibylla* (*Convorbiri Literare*, 1912, p. 7 sq.)¹.

În realitate, *sâmbe(a)* e ung. *szembe* „in's Gesicht, gegenüber“, iar *sămtulu simbe* = ung. *szemtől szembe* „Gesicht an Gesicht, vis-à-vis, faţă'n faţă“ (cf. ung. *szembeállit* „konfrontieren“, ca şi vr. *a face rubar*, din turc. *ru-ba-ru*, „faţă 'n faţă“, mr. *aynân-ya, carşi*). Celelalte formaţiuni sânt, evident, creaţiuni ale etimologiei populare, sau personificări ale spiritului popular, care a văzut în *Sâmbe(a)* o fiinţă mitologică, iar în *sămtul* un *Sântul*, „Sfântul“.

¹ Cf. totuşi: „nouă sfinte *Sâmbe* albe“ (*Rev. cr.-lit.*, III, 207). — Despre identificarea sl. *Samovila* cu *Sembilja*, sora lui Solomon, iar a acesteia cu *Sibylla*, datorită lui Wesselofsky, v. cele spuse în „Anuarul Inst. de Ist. Naş. din Cluj“, I, p. 407, cum şi Şăineanu, *Studii folklorice*, p. 143 sqq.

tăfaragă.

„Brânză de vacă“ (v. Viciu, *Glosar*, p. 82; unde se expune și modul de fabricație prin încălzire și răcire succesivă și strecurare).

Cea mai veche atestare a cuvântului e, pe cât știm, la Anonimul Bănățean: *tefëragă*, „caseus vaccinus“ (ed. Crețu, în *Rev. „Tinerimea Română“*, n. s., I [1898], p. 373).

Etimologia, pe care Pascu (*Sufixele*, p. 205) crede a o fi găsit în *teafăr*¹, e sl. *tvarogz*, „formaggio“ (*Archiv für sl. Philologie*, 36, p. 586), [1915], propriu-zis: adjectivul substantivat *tvarogz*, „res formam habens“, din *tvarz*, „opus, Schöpfung“ (*Wörter und Sachen*, I [1909], pp. 97—9; cf. *Revue des Etudes slaves*, II [1922], p. 24), — ca însuși lat.-pop. *formaticus*, din *forma*, sau ngr.-dial. *μανοῦρα*, „Art kleiner, runder Käse“, jlt.: „format cu mâna“ (K. Dietrich, *Byz. Zeitschrift*, X, 594), ori rus. *paner* „Käse“, lit.: *paner* „Korb“ (Vasmer), sau încă sp. *manteca*, port. *manteiga* „unt“, din lat. *mantica* „Mantelsack“, — slov. *tvarch* „caseus mollis, Quarg, Quarkkäse“ (Bernolak, p. 3370).

Tăfăroagă, „moale de tot“, în jud. Dâmbovița (*Rev. critică-literară*, IV, 86), e, vădit, același cuvânt.

tapinòs.

În balada „Golea“ din colecția G. Dem. Teodorescu, p. 586:

Stan al Bratei, d'auzià,

Tapinos îi mulțămia

Și din gură-i răspundeà, etc.

Înțelesul e, evident, acela de „humblement, modestement“ al ngr. *ταπεινός*.

Varianta *dalbinòs*, atestată cu același sens aiurea, e un produs de etimologie populară cu *d'al-binele*.

În versurile:

Câte vorbise mă-sa,

Câte *sporise* ceafa

Ca să-l avem *harabaciu*,

Bun la minte și dibaciu —

¹ Tot în *teafăr* spera d-sa să găsească explicația lui *teferiș*, „loc ned-ed“ din «Jocurile de copii» ale rap. Pamfile (ibid., p. 354), de fapt = turc. *teferrüg*, „promenade pour se divertir, voyage d'agrément“, sârb. *teferić*, „Landhaus Landpartie“

vem (*ibidem*) alte două exemple de etimologie populară: *sporise* = *zborise*, „vorbise“ (cf. *sporovăiesc*), și *harabaciu* = *harambaș*, „vătaf de voinici“ (p. 588, cf. p. 627: „Aram, bași de voinici“), acomodată, pentru rimă, cu *dibaciu*.

vèrghie.

„Bir“ (Giuglea-Vâlsan, *De la Românii din Serbia*, p. 399):

Nu ie Stoian — crez — aicea,

Și ie Stoian dus 'pe Craina,

Să-mi astringă *vèrghiă*,

Verghiă rămășița,

Ce-a rămas pi la Răia... (p. 42).

E sârb. *vergi*, *verdjija* = turc. *vergi* „Steuer“ (cf. Miklosich, *Die türk. Elem. in den südost-und osteu ropäischen Sprachen*, I², p. 65).

O deosebită atenție se cuvine însă și lui *crez*, — atestat cu acest înțeles adverbial „oare nu, au doară, doară“, încă în apocrifele contemporane cu primele texte religioase românești: „*credzū* iubire-ș eu să fiți toți ai miei. au doară...“ (N. Drăganu, *Codicele Todorescu și cod. Marțian*, p. 228), în «Alexandria» din „Cod. Negoeanus“ (v. Cartoian, *Alexandria în literatura românească*, București 1922, p. 83): „*Crez* mult războiu făcut-am“ (cf. *ibid.*, pp. 98, 107), la Ureche (ed. Giurescu, pp. 210, 265) și Miron Costin (*De neamul Moldovenilor*, ed. Giurescu, p. 4): „*Crez* din Scripturi știm și din Scripturi avem și sfânta credința noastră creștinească și mântuirea noastră cu pogorîrea Fiului lui Dumnezeu, și împelițarea Cuvântului cel mai înainte de veci în firea omenească (den afară de păcat)?“ — Alte exemple de *crez*, în aceeași colecție de poezii populare:

„Potera Banului Și cu-a Măgureanului Și cu-a Mehedințului, *Crez*, câni pământului“ (p. 28), „Șalu lui și capu lui, *Crez*, cât roata carului“ (p. 30), „Că mă chiamă, *crez*, Begu“ (p. 44), „Mai bine eu, *crez*, pe-a ta“ (pp. 45, 47), „Ce ești trist și ofelită, *crez*, cu fața la pământ“ (p. 156), „Pe tot răzorelu, *crez*, și gutuelu“ (p. 165), „Da tu mie să-mi aduci, *crez*, Craiova și Moldova“ (p. 188), — mai toate cazurile, însă, pasibile și de altă interpretare (cf. turcismul *chez* = baș, chiar, sau *crez* = cred, socot; v. de altfel Glosarul, p. 390: „*crezi*, zău, vezi-bine, crede-mă“). — Din col. Tocilescu, I, p. 183: „Capu' lu' Corbea că-l luă, *Crez* în bute mi-l strângeă“.

V. Bogrea.